

УДК 821.133: 82

«ПАНІ БОВАРИ» – ЛІТЕРАТУРНИЙ ШЕДЕВР ЕПОХИ ФРАНЦУЗЬКОГО РЕАЛІЗМУ**Висоцька Р.Р., викладач кафедри іноземних мов
Національний університет «Львівська політехніка»**

У статті розглядається питання виникнення французького реалістичного роману. Проаналізовано поняття «боваризм», що вперше було представлено у творі. Приділено особливу увагу питанню зв'язку роману Флобера з іншими творами даної епохи. Питання конфлікту між мрією та реальністю має місце в поданій роботі.

Ключові слова: реалістичний аспект, роман, боваризм, опис, точність, любов, смертність, розповідь, контекст.

В статье рассматривается вопрос возникновения французского реалистического романа. Проанализировано понятие «боваризм», которое впервые было представлено в произведении. Уделено особое внимание вопросу связи романа Флобера с другими произведениями данной эпохи. Вопрос конфликта между мечтой и реальностью имеет место в данной работе.

Ключевые слова: реалистичный аспект, роман, боваризм, описание, точность, любовь, смертность, рассказ, контекст.

Vysotska R.R. «MADAME BOVARY» – AS THE MOST FAMOUS MASTERPIECE OF FRENCH REALISM

The article deals with the question of the emergence of a French realistic novel. The concept of «bovarysm» that was first presented in the work was deeply analyzed. Particular attention is paid to the relationship between the novel of Flaubert and other works of this period. The question of the conflict between dream and reality takes place in the submitted work.

Key words: realistic aspect, novel, bovarism, description, accuracy, love, mortality, story, context.

Визначення проблеми. «Пані Боварі» вважається шедевром французького реалістичного роману XIX століття. Історично склалося так, що від латинського роману до буржуазного роману класичної епохи, від роману 18-го століття і до епохи Бальзака, метою роману було максимально точно описати реалії свого часу. Якщо згадати лише про 19-те століття, такі твори, як «Батько Горіо», «Червоне та Чорне», «Милий друг», стали романами, які можна на правду назвати «реалістичними».

Наша дослідницька мета полягає в тому, щоб відрізнити реалістичну «мету», яка завжди існувала, від реалістичного «руху», який обмежений за часом (1850–1870 рр.) і має особливі характеристики. Як визначити реалізм в одному слові? Це літературна течія, яка представляє сучасну реальність з натяком на правду, іноді навіть у тривіальному контекстуальному значенні. Визначення насправді недостатнє, тому що, щоб зрозуміти реалізм, необхідно знати, що він створений цілком у відповідь на романтизм, що відображає актуальність твору.

Наукова зацікавленість. Інтелектуальний контекст 1850-х років, під час якого написана «Пані Боварі», сильно відрізняється від поняття романтизму в 1830-х роках. По-перше, тому що суспільство розвинулося. Створена у 18-му столітті, утверджена у своїх правах

після революції 1789 р, буржуазія починає відігравати, із середини століття, політичну, економічну і соціальну роль на передньому плані. Чи то промисловець, банкір або торговець, буржуазія для них є дійсно великим бенефіціаром промислової революції, яка почалася у Франції в 40-х роках минулого століття.

Виклад основного матеріалу. Зіткнувшись з аристократією, нездатною пристосуватися до сучасності, буржуазія блискуче підтверджує перемогу заслуги над народженням. Але якщо вона ставить на перший план промисловий капіталізм, це також нав'язує свою культуру і свою мораль. У динамічному та інноваційному початку ідеал буржуазного життя, зосереджений на роботі і індивідуальному успіху, поступово пов'язаний із культурним небажанням і відповідністю думки [1, с. 106]. Час, коли Флобер написав «Пані Боварі», в часи другої імперії (1852–1870), бачить кульмінацією цієї буржуазної моралі, характер Оме є ідеальним її представником. Термін «буржуа», який ще не має свого сучасного змісту, більш широко відноситься до людини століття, задоволеної і загальної. Буржуазний спосіб думки (який у той час називається духом «крамарем»), вузький і матеріалістичний, таким чином, пронизує свою епоху і становить могутній поштовх для художника.

Іншою характерною особливістю 1850-х років є те, що інтелігенція та художники відрізняються відносним відходом від політики. Революція 1848 року (одна з трьох революцій, що відбулася в столітті і яка після 1789 року поступово дозволила республіці оселитися в умах і демократії, щоб стати ефективною) тільки що відбулася. Спричинивши певний ентузіазм, історія розчаровує нас: Луї-Наполеон Бонапарт викликає переворот і намагається захопити владу під ім'ям Наполеона III, створює авторитарний режим. Сценарій 1830 року повторюється: замість того, щоб забезпечити соціальну справедливість, революція того часу підписала триумф економічного лібералізму, тобто грошей. Незважаючи на те, що він був більш пролетарським і перейнявся більш гострим повстанням, революція 1848 року не призвела до чогось нового [1, с. 156].

Термін «реалізм» спочатку використовується для живопису. Мальовничий критик відноситься до художників в 1850-х роках, порушуючи естетичні конвенції, зосередившись на живописі повсякденних предметів, щоб показати реальність «як вона є, без брехні і без орнаменту» [3, с. 468]. Дійсно, до середини століття академічний живопис – і навіть зухвалий романтичний живопис – давав можливість захоплюватися предметами, які називаються «благородними»: портрети, історичні сцени, стародавні і біблійні сюжети.

Реалізм Флобера. Реалістичний роман узгоджується з роботою Оноре де Бальзака (1799–1850). У повній мірі розкривається роман із його письмовою формою. Бальзак дійсно перший, хто бере участь у детальному описі реальності, щоб не залишити в романі поля фантастики, в якому він був укладений до сих пір, і перетворити його на інструмент для спостереження за реальністю. Заборгованість Флобера його старшому другу очевидна: підзаголовок нашого роману, «Музей провінції», нагадує «Сцени провінційного життя».

Яким же чином роман Флобера більш реалістичний, ніж бальзаківський роман? По-перше, його бажання повернути справжню історію. Таким чином, тема «Пані Боварі» надихається новинкою, яку прочитав романіст у пресі. У Ру, невеликому містечку поблизу Руана, Дельфіна Деламааре, дружина лікаря, нудьгує. Вона зраджує свого чоловіка, перш ніж вчинити самогубство, а чоловік її, повен смутку і жалю, робить те ж саме, залишаючи за собою маленьку дівчину. Незважаючи на

те, що сюжет романів Бальзака є правдоподібним, він не знаходить свого походження, як тут, насправді.

На момент публікації роману єдиний скандальний аспект «Пані Боварі» був збережений. Це мало порівняння стилістичної революції Флобера. Якщо він відновлює романтику жанру, це не тільки тому, що він описує реальні безкомпромісні події, а тому, що це дає нові естетичні амбіції. Дійсно, культ нейтральності та наукова модель, на яких ґрунтується реалістичний роман, не повинні змусити нас забувати, що Флобер є насамперед художником. У своєму романі було б раціонально побачити лише звіт, позбавлений будь-якого естетичного виміру. Пристрасть до форми і любов до стилю, що анімують романіста, – він наповнить ними свій роман, який до цього часу не був основною метою створення краси. Такою була своєрідна революція Флобера [10, с. 205]. У дев'ятнадцятому столітті, що супроводжується соціальними потрясіннями, роман зазнає безпрецедентного розвитку. Поруч із великими романістами поширюється натовп дрібних авторів. Пригодницькі романи, любовні романи, соціальні романи, історичні романи – цей жанр збагачується і займає все більше і більше місця в книжкових магазинах. Проте неприхильне ставлення до роману, погане ставлення до літератури із самого початку вважається аморальним і гідним особливого інтересу в класичний період. Роман «засвоює всі форми вираження, всі процеси працюють на його користь, навіть не потрібно обґрунтувати його використання» [10, с. 208]. Занепокоєний, він виділяється як основний жанр століття. Зanedбаний, він стає відомим. Існує дві причини для цього.

По-перше, існує той факт, що, на відміну від віршів та драматургії, роман ніколи не виконував жодних правил. Але згідно з новим соціальним порядком, який створює революція, складним, багаторазовим, роман постійно рухається, не можна ідентифікувати його за жанрами, кодифікованими як поезія та театр. Вільний, без прив'язків або законів композиції, таким чином, роман пропонується письменникам як жанр, найбільш здатний представляти сучасний світ [10, с. 208].

Інша причина, що пояснює торжество роману, – демократизація літературного факту. Новий правлячий клас, більш обдарований для конкретного світу, ніж для обговорення ідей, буржуазія, бажає нового рівня літератури. Далеко від класичної літератури, в

якій аристократичні питання виражали більш романтичну сміливість, буржуазія цінує жанр роману, який вважається доступним [8, с. 105]. Інакше кажучи, це торжество буржуа, яке підсилює роман. Чим більше століття бачить буржуазні цінності, тим більше розвивається жанр. Таким чином, роман супроводжується справжньою демократизацією літератури: це читають всі, це написано для всіх, від листів до молодої дівчини – до читання Емми в монастирі. Багато в чому торжество роману має розгортання, дуже подібне до того, як у кіно на початку наступного століття.

Коли Флобер писав «Пані Боварі», роман таким чином домінує над літературною сценою [9, с. 114]. Але популярний успіх роману іноді робить компроміс, на шкоду його якості, в комерційних стратегіях. 1850-і роки відзначають початок так званої «канцелярської» літератури (читання романів, які продаються виключно на залізничних вокзалах, залишаючись заповідними, щоб зайняти час подорожі). Інакше кажучи, вимагаючи або обдумуючи, інструмент для опису суспільства або простих засобів втечі, роман ще не спрямований на естетичну мету. Саме до цієї нової мети Флобер буде зосереджений. Це стане більш очевидним через десять років. Після романів Олександра Дюма «Пані Боварі» здається більш сучасними, адже мав на меті позбутися романтизму загалом [9, с. 116]. Із Флобером роман встановлений вперше як платформа для стилістичної роботи. Таким чином, новаторство Флобера, представлене в романі, дещо суперечить сучасній тенденції століття. «Пані Боварі» – це роман без предмета, відносно лаконічний, відмовляючий у тому, щоб заманити або налякати читача за низькою ціною.

На відміну від завершення мети, яка збороняє будь-який прояв оповідача, роман Флобера є, незважаючи ні на що, дуже ліричним [5, с. 62].

У своєму романтизмі Флобер зберіг чутливість, смак надмірності і кольору. Крім фактів пацієнта, номенклатурних жестів у повсякденному житті, в ньому є інша людина, «ліризм, великі польоти орлів, всі звуки і фрази на вершині ідеї» [6, с. 26].

Те, від чого Флобер відмовляється, – це не романтизм, але його об'єкти, це ослаблений, засліплений відчуттями романтизм, який має форму чуттєвої чутливості або смішного піднесення. Романтичний надлишок, як знак прагнення до нескінченності, з його боку, далекий від засудження. Таким чином,

подружні і соціальні розлади Емми, її піднесений темперамент, її спосіб повністю любити себе, навіть якщо вони викриваються романістом, відображають глибоке і щире незадоволення. Хоча це може бути засуджено, термін «боваризм» по-своєму є героїзмом [7, с. 145]. Так само багато сюжетів роману показують справжній романтичний смак: там, де героїня вранці, після прогулянки через луг, щоб побачити свого коханого, входить у кімнату до нього, «несучи на собі аромат свіжовижатого соку, зелені та свіжого повітря», не буде присутнім у романах Джордж Санд ...

Таким чином, роман Флобера цілком піддається цій напрузі, як неприйнятній, так і прийнятній, між рівнинністю суб'єкта та розкішністю мови, між посередністю реальності та пишністю слова. З Флобером роман стає твором мистецтва самостійного.

«Пані Боварі» – чудовий комічний роман? Заява не без підстави. Окрім роботи перерви в тому вигляді, який його характеризує, цікавість флюберівського роману лежить, у кінцевому підсумку, в постійній іронії, яка її встановлює. Валоризація ліризму йде рука об руку з критикою цінностей часу [10, с. 208].

Вступ до суб'єктивної точки зору і ефект стилю, про який вже зазначалося, – це знак прихильності романіста в його оповіданні, що ховається за маскою непроникності. Таким чином, флюберівський роман, на відміну від прийнятих ідей, є виключно особистим та суб'єктивним. У цьому контексті ми говоримо про відмову письменника від «реалістичного» етикету [3, с. 98].

Достойний учень свого вчителя, Мопассан пише, що «достатньо прочитати пані Боварі з розумом, щоб зрозуміти, що там немає нічого більше, ніж реалізм». Одним словом, цим романом Флобер утверджує себе як геній реалізму. Геніальна робота, в якій автор подає нову модель, деконструє і сублімує її.

Сира, жорстка і жорстока картина невдоволення жінок у творі пані Боварі, за її часом, вразила думку суспільства. Реалізм Флобера пішов занадто далеко. Ніколи раніше роман Бальзака або Стендаля так безпосередньо не представляв розчарування жінки та її відкриття насолоди.

На момент публікації роману романіст і його видавець вступають у «злочин обурення проти громадської та релігійної моралі і моральності» [8, с. 44]. Епізоди та речення вважаються морально образливими. Адвокат Флобера стверджує на користь моралі художника, ствержуючи, що твір, який містить

уривки, які можуть перешкоджати моралі, не є аморальним. Обвинуваченого виправдано, а роман, дозволений для публікації, присвячений Флоберу і його захиснику.

Переслідування пані Боварі в суді здається нам сьогодні з іншого століття, але безперечно, сексуальність – критики не помилялися! – відіграє провідну роль. Історія полягає в тому, що жінка поступово вторглась у сексуальність, через руйнівний ерос, про який вона і не підозрювала. І коли письменник розглядає зачарований погляд Чарльза або хижака Рудольфа, образ Емми далекий від романтичної ідеалізації [5, с. 200].

Висновки. Важливо зазначити, що насправді образ пані Боварі – це все тіло (а не просто сексуальність), що входить до літератури. Тіло описується в його природних функціях, як ніколи раніше [10, с. 198].

На завершення слід сказати, що в літературі класичного періоду образ жіночого тіла погано представлений. Жертва безпрецедентної моралі, яка несе правду, яка вважається вульгарною, дійсно заборонена цінностями. У наступному сторіччі образ жіночого тіла навряд чи з'явиться в романах Маріво, Пре-

воста і Руссо. Потрібно чекати на появу вільного роману в другій половині століття, щоб цей образ знову здобув свою популярність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Becker C., Cabanes J-L. Le roman au XIX siècle. L'explosion du genre / C. Becker, J-L. Cabanes. Bréal: «Amphi Lettres», 2001. 198 pp.
2. Butor M. Improvisations sur Flaubert. Pocket, «Agora», 1996. 159 pp.
3. Dufour P. Le réalisme. De Balzac à Proust. Presse universitaires de France, 1998. 588 pp.
4. Dufour P. Flaubert ou la Prose du silence. Nathan, 1997. 357 pp.
5. Gothot-Mersch C. La Genèse de Madame Bovary. Slatkine Reprints, 1980. 258 pp.
6. Neefs J. Madame Bovary de Flaubert. Hachette, «Poche critique», 1972. 145 pp.
7. Neefs J. Préface à Madame Bovary. Librairie Générale Française, «Le livre de poche classique», 1999. 369 pp.
8. Philippot D. Vérité des choses, mensonge de l'homme dans Madame Bovary de Gustave Flaubert. Champion, 1997. 458 pp.
9. Robert M. En haine du roman. Essai sur Flaubert. Balland, 1988. 279 pp.
10. Vaillant A., Bertrand J-P., Régnier P. Histoire de la littérature française du XIX siècle. Hachette, «Les Fondamentaux», 1995. 377 pp.